

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

İşletmelerin Toplumdaki Rolüne Yönelik Akademisyenlerin Algısı

Academics' Perceptions to Role of Businesses on Society

Prof.Dr. İnan ÖZALP

Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, iozalp@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç.Dr. Muammer SARIKAYA

Yalova Üniversitesi, İ.İ.B.F., Sosyal Hizmet Bölümü, msarikaya@yalova.edu.tr

Doç.Dr. H.Zümrüt TONUS

Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, zguven@anadolu.edu.tr

Ocak/January 2012, Cilt/Vol: 8, Sayı/Num: 1, Page: 5-16
ISSN: 1305-7979

© 2005 - 2012

PARADOKS Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi
PARADOKS Economics, Sociology and Policy Journal

Ocak/January 2012, Cilt/Vol: 8, Sayı/Num: 1

ISSN: 1305-7979

Editör/Editor-in-Chief

Öğr.Gör.Dr. Elif KARAKURT TOSUN

Editör Yardımcıları/Co-Editors

Öğr.Gör.Dr.Sema AY

Öğr.Gör.Dr.Hilal YILDIRIR KESER

Uygulama/Design

Dr.Yusuf Budak

Tarandığımız İndexler / Indexes

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.

None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

Dr.Sema AY (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)

Dr.Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof.Dr.Veyssel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)

Prof.Dr.Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)

Prof.Dr.R.Cengiz DERDİMAN (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Zeynel DİNLER (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Hasan ERTÜRK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Erkan IŞIĞIÇOK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Bekir PARLAK (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)

Prof.Dr.Şaban SİTEMBÖLÜKBAŞI (Süleyman Demirel Üniversitesi)

Prof.Dr.Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)

Prof.Dr.Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)

Doç.Dr.Hakan ALTINTAŞ (Sütçü İmam Üniversitesi)

Doç.Dr.Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Kenan DAĞCI (Yalova Üniversitesi)

Doç.Dr.Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)

Doç.Dr.Bülent GÜNSOY (Anadolu Üniversitesi)

Doç.Dr.Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)

Doç.Dr.Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Doç.Dr.Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)

Doç.Dr.Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)

Doç.Dr.Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Burcu GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Emine KOBAN (Beykoz Lojistik Meslek Yüksek Okulu)

Yrd.Doç.Dr.Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)

Yrd.Doç.Dr.Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)

İşletmelerin Toplumdaki Rolüne Yönelik Akademisyenlerin Algısı

Academics' Perceptions to Role of Businesses on Society

Prof.Dr. İnan ÖZALP

Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü,
iozalp@anadolu.edu.tr

Yrd. Doç.Dr. Muammer SARIKAYA

Yalova Üniv., İ.İ.B.F., Sosyal Hizmet Bölümü,
msarikaya@yalova.edu.tr

Doç.Dr. H.Zümrüt TONUS

Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, e-posta: zguven@anadolu.edu.tr

Özet:

İşletme ve toplum ilişkisi veya diğer bir deyişle işletmenin toplumdaki rolü uzun yıllardır tartışılan bir konudur. İşletmenin taşıdığı bu rol, toplumun ihtiyaçlarına göre değişmekte ve kapsamı genişlemektedir. Günümüzde özellikle kurumsal sosyal sorumluluk başlığı altında ele alınan bu ilişki, işletme okullarının da ders programlarına yansımakta ve ele alınan konular, ekonomik boyutu kadar sosyal boyutuyla da değerlendirilmektedir. Bu durum, akademisyenlerin işletme-toplum ilişkisine yönelik algılarını, hem ekonomik hem de sosyal açıdan güçlü işletmelerin topluma kazandırılmasında etkili kılmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmada, işletmenin toplumdaki rolü kurumsal sosyal sorumluluğun dört boyutuyla ele alınmış ve akademisyenlerin bu konudaki algıları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İşletme ve Toplum, İşletme Okulları, Akademisyenlerin Algısı

Abstract:

Business and society relations, or in other words, the role of business in society is an issue debated for many years. This role is carried by the business, according to the needs of society are changing and expanding the scope. Today, this relationship is dealt with specifically under the heading of corporate social responsibility, business schools and discussed the topics reflected in the curriculum, the social dimension of economic size also evaluated. In this case, academics' perceptions against the business-society relationship, both economically and socially effective in teaching makes a strong business community. In this study, four dimensions of corporate social responsibility is discussed the role of business in society and tried to determine academics' perceptions on this issue.

Key words: Business and Society, Business Schools, Academics' Perceptions

GİRİŞ

İşletmeler bir toplumda faaliyet gösteren ve o toplumun ihtiyaçlarının karşılanmasında ve gelişmesinde rol oynayan başlıca aktörler arasında yer almaktadır. Toplumun değişen ve artan ihtiyaçları işletmelerin de toplumdaki öneminin daha geniş bir yelpazede ele alınmasına yol açmaktadır. Uygulamada meydana gelen bu gelişmeler, işletme okullarında da aynı paralelde takip edilebildiği ölçüde söz konusu müfredatın daha işlevsel olacağı bir gerçektir. Ayrıca işletme okullarındaki akademisyenlerin günceli takip edebilmesi ve işletmelerin toplumda durdukları yeri iyi analiz edebilmeleri, geleceğin iş dünyası açısından oldukça önemlidir.

Sürdürülebilirlik kalkınma, sosyal sorumluluk, kurumsal sürdürülebilirlik, ekolojik sürdürülebilirliğin son yıllarda en fazla kullanılan kavramlar olması bir tesadüf değildir. Toplumsal gelişmeye bağlı olarak geldiğimiz noktada oyunun kuralları yeniden belirlenmekte ve işletmelerin toplumdaki rolleri ve sorumlulukları giderek artmaktadır. Toplumun ihtiyaçları iş dünyasına yön vermekle birlikte işletmeler birer kurumsal vatandaş olarak dünyanın her yerinde benzer hassasiyetleri gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

İşletme-toplum ilişkisinde bu dönüşümün topluma yön veren akademisyenler tarafından algılanma biçimi ve bunun genç nesillere ve topluma aktarılma şekli son derece önemlidir. Bu bağlamda çalışmada, toplumsal mimarların başında gelen akademisyenlerin işletme-toplum ilişkisine ve işletmelerin toplumdaki sorumluluk önceliklerine yönelik yaklaşımları incelenmiştir.

1. TOPLUMSAL BİR AKTÖR OLARAK İŞLETMELER

İşletmelerim toplum üzerindeki etkileri ve taşıdığı sorumluluklar Sanayi Devrimi'nden bu yana tartışılmakta ve farklı kavramlarla ele alınmaya çalışılmaktadır (Kaya,

2008:97). Günümüzde gerek akademik yazında gerekse uygulamada işletme-toplum ilişkisinin daha çok kurumsal sosyal sorumluluk temelinde ele alınmaya çalışıldığı görülmekte ve işletmelerden iyi bir kurumsal vatandaş olması beklenmektedir.

İşletmeler günümüz iş dünyasında sadece ekonomik kaygılarla hareket ettiklerinde kısa dönemde başarı sağlasalar da uzun dönemde toplumsal destekten mahrum kalacak ve başarılarını sürdürülemeyeceklerdir (Gültekin ve Küçük, 2004:335-336). Bu nedenle toplumun en güçlü kuruluşlarından biri olarak görülen işletmeler, ekonomik katma değer yanı sıra sosyal değer yaratmakta ve bu anlamda kapsamlı bir sorumluluk taşımaktadır (Squires, 2002:28). İşletmeler kurumsal vatandaş olarak hem yaptıkları işlerle hem de sosyal anlamda topluma sağladıkları faydalarla kendilerinin olduğu gibi toplumun da daha sürdürülebilir olmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin ürünlerini hammadde kullanımını azaltan bir biçimde tasarlayarak çevresel etkileri azaltabilmektedirler. Bununla birlikte yarattıkları sosyal imajla daha kalifiye elemanları örgüte çekebilmektedirler (Jeurissen, 2004:90). Dolayısıyla hem toplum hem de işletmeler dengeli bir kurumsal vatandaşlık yararlanabilmekte ve her iki taraf da kazanım elde edebilmektedir.

Geleneksel anlamdaki işletme kavramı günümüz toplum ihtiyaçlarını karşılar nitelikte değildir. İşletmeler toplumdaki birçok paydaş grubu üzerinde etkiye sahiptir ve bu paydaşların beklentilerine cevap veremediği takdirde varlığını sürdürülemeyecektir. Dolayısıyla işletmeler yasal düzenlemelerin ötesine geçmeli ve yazılı olamayan birtakım toplumsal beklentileri de karşılamaya çalışmalıdır (Post ve diğ., 2002:16-17).

Bununla birlikte işletmelerin bulunduğu toplumdaki bu yükümlülüklerini belirlemesi ve gerekli stratejiler geliştirmesi oldukça zordur. Farklı ve sürekli değişen beklentilere sahip toplumlarda faaliyet gösteren işletmeler, yapacakları etkin bir paydaş

analiziyle sorumluluk haritalarını ve önceliklerini belirleyebilirler. Böylece, faaliyet gösterdikleri topluma ve sektöre göre ekonomik ve sosyal politikalar geliştirerek, toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilirler (Sarıkaya, 2009:83).

Ekonomik ve yasal sorumluluklarını gerçekleştirmenin yanı sıra etik sorumluluklarına karşı da duyarlı olan bir işletmenin faaliyetleri toplumun talepleriyle uyumlu hale gelecek ve işletme stratejileri bu uyum çerçevesinde şekillendirecektir (Kaya, 2008:98). Böylece işletme faaliyetleri meşruiyet kazanacak ve toplumsal kabul açıdan sürdürülebilir bir üstünlük sağlayacaktır.

İşletmelerin başlıca toplumsal aktörlerden biri olarak topluma nasıl tepki vermesi ve neler yapması gerektiği konusu çeşitli örgütlenmelerde ve forumlarda da tartışılmaktadır. Dünya Ekonomik Forumu, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma İş Konseyi, Uluslararası Ticaret Odası gibi platformlarda günümüz toplumunda işletmelerin sorumlulukları, politikaları ve uygulamaları ele alınarak birtakım ilkeler belirlenmeye çalışılmaktadır (Maresca, 2000:157). Tüm bu çabalar işletmelerin toplumdaki rollerini hangi noktaya geldiğini ve birer aktör olarak işletmelerin ne denli etkili olduğu görmemiz açısından oldukça önemlidir.

2. İŞLETME - TOPLUM İLİŞKİSİNDE İŞLETMECİLİK EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

Bir toplumu şekillendiren ve gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan biri hiç şüphesiz eğitimidir. Eğitim sistemi ve toplumun eğitime verdiği önem düzeyi o toplumun aynası niteliğindedir. Üniversitelerin ve iş dünyası için özellikle işletme okullarının eğitim müfredatı, topluma yön vermede önemli bir paya sahiptir. İşletme ve toplum ilişkisinin dinamik yapısı düşünüldüğünde, işletmecilik eğitiminin bu dinamizme ayak uyduracak hatta bu dinamizmi yönlendirecek nitelikte olması kaçınılmazdır.

İşletmecilik eğitimi son yıllarda özellikle üzerinde durulan ve bu kapsamda yayınlara

rın giderek arttığı konular arasında yer almaktadır. Çünkü bulunduğunuz toplumdaki iş dünyasının gerçeklerinden uzak bir işletmecilik eğitimi, teorik bilgileri sunmaktan öteye geçmeyecek ve mezun olan öğrenciler de çalışma hayatlarında çok sayıda güçlüklerle karşı karşıya kalacaktır.

Toplumsal gelişmeyle paralel olarak değişen işletme-toplum ilişkisi işletme okullarına da yansımakta ve işletme okullarının da toplumdaki rolü artmaktadır. Sınırların yavaş yavaş ortadan kalktığı, toplumsal duyarlılığın ve sosyal sorunların giderek arttığı günümüzde, ortaya çıkmış ve çıkacak sorunlara işletme okullarının çözümler geliştirilmesi ve öğrencileri bu yönde yetiştirmesi beklenmektedir (Javalgi ve diğ., 1997:32).

Bu bağlamda başarılı bir işletme eğitimi, sorgulayan, analitik düşünebilen, yenilikçi, yaratıcı ve problemlere en etkin çözümleri üretebilen, iletişimi güçlü, toplumsal duyarlılığı yüksek ve aldığı kararların resmin tamamında yaratacağı etkiyi görebilme yeteneğine sahip insan gücü yetiştirmek olmalıdır (Elitaş ve Topal, 2007:350).

21.yüzyılın getirdiği yeni gelişmeler, işletmelerin önemli becerilere sahip çalışanları elde etme ihtiyacını doğurmaktadır. Bu noktada işletme okullarına ve öğretim üyelerine büyük bir görev düşmektedir. İşletme öğrencileri, oluşturulacak müfredat ve eğitim yaklaşımıyla 21. yy'ın ihtiyaçlarına cevap verebilecek ve sorunlarıyla mücadele edebilecek şekilde eğitilebilirler (Phillips ve Phillips, 1999:61).

Her alanda sürdürülebilirliğin önem kazandığı, çıktı odaklı değil süreç odaklı yönetim yaklaşımların benimsendiği günümüzde iş dünyasının da bir süreç olarak ele alınması gerekli dinamiklerin inşa edilmesi gerekmektedir. Bunun temeli de işletme öğrencilerinin bu ihtiyaçlar doğrultusunda eğitilmesi ve donanım sahibi olmasının sağlanmasıdır. İş dünyasına girecek bireylerin işletmeleri toplumdaki ayrı bir biçimde faaliyet gösteren birimler olarak algılamasına yol açacak bir öğretim programının kısa ve/veya

uzun vadede zararlı sonuçları ortaya çıkabilir (Özdemir ve Sarıkaya, 2009:316).

Mevcut işletme eğitim programlarında sunulan içerik ile çevrede meydana gelen değişimler her zaman uyum içinde değildir. İşletme okullarına yapılan eleştirilerin başında, öğrenciye sunulan içeriğin gereğinden fazla analitik ve sayısal nitelikli olmasıdır. Öğrencilere sunulan analitik becerilere aşırı vurgu yapılırken, sentez oluşturma veya işletmeyi içinde bulunduğu sistemlerle birlikte tanımlayabilme gibi kavramsal becerilerinin üzerinde yeterince durulmamaktadır (Ay ve Erçen, 220). Böylece iş dünyasının gerçeklerine yabancı bir biçimde yetişen öğrenciler iş hayatına adaptasyonda sorunlar yaşamakta ve gerek ekonomik gerekse sosyal çıktıları açısından olumsuz sonuçlar yaratmaktadır.

Sonuç olarak işletme okulları tıpkı işletmeler gibi toplumda önemli bir role sahip kurumlardır. Bu rol, yine işletmelerde olduğu gibi çağın gereklerine uygun olarak gelişmekte ve yenilenmektedir. Örneğin günümüzün ve geleceğin yöneticilerini yetiştiren işletme okulları, işletmenin toplumdaki rolüne bağlı olarak kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımına uygun bilgi, beceri ve tutumlara sahip yetkin yöneticiler olmalarını sağlamalıdır. Bunun nedenle müfredat ve eğitim sistemi, işletmeleri toplumdaki sorumluluklarını maksimum düzeyde gerçekleştirebilmesi için ihtiyaç duyduğu işletme çalışanlarını hazırlayacak biçimde yeniden tasarlanmalıdır (Gardiner ve Lacy, 2005:175). İşletme okullarının bu duyarlılıkla verdiği eğitimler, orta ve uzun vadede istenen bir iş dünyası ve işletme-toplum ilişkisinin sürdürülebilir kalkınmaya dönüşümünü sağlayacaktır.

3. İŞLETMECİLİK EĞİTİMİNDE ETİK VE KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

Kurumsal sosyal sorumluluk kavramı özellikle son dönemlerde gerek akademik yazında gerekse iş dünyasındaki uygulamalarda en çok rastladığımız kavramlardan biridir. İşletmelerin toplumun ihtiyaçlarına

uygun bir şekilde yeniden şekillenmesini sağlayan kurumsal sosyal sorumluluk aynı zamanda işletme okullarının da yükümlülükleri arasındadır. Kurumsal sosyal sorumluluk, etik gibi derslerin işletme okullarında verilmesi veya diğer işletme derslerinde sosyal sorumluluk ve etik gibi konuların asli yükümlülükler olduğunun vurgulanması da işletme okullarının ve akademisyenlerin toplumdaki rolleri açısından taşıdıkları başlıca sorumluluklardan biridir.

Kurumsal sosyal sorumluluğun iş dünyasında artan önemi bu konuda gerekli eğitim almış, bilgi ve beceriye sahip bireylere olan ihtiyacı artırmıştır. Bu bağlamda üniversitelerde ve özellikle işletme okullarında kurumsal sosyal sorumluluk hem ders olarak hem de diğer dersler kapsamında ele alınmaya başlanmıştır. İşletme eğitimi sağlayan akademisyenlerinden kurumsal sosyal sorumluluğa ilgi duyanlar şu noktalarda önemli görevler üstlenmektedir (Matten ve Moon, 2004:324):

- Kurumsal sosyal sorumluluk bilgi ve becerisine sahip mezunlar vermek,
- Uygulayıcılar için kurumsal sosyal sorumluluk eğitimi vermek,
- Endüstriler için kurumsal sosyal sorumluluk eğitim uzmanı olmak,
- Kurumsal sosyal sorumluluk konusundaki gelişmeleri araştırmak.

İşletme okulları, uygulamacılara etişin temellerini öğretme sorumluluğuna sahip olmak zorundadır. Eğer işletme okulları "reaktif" olarak ifade edilen etik eğitimi verilerse hissedarlara sadece yasal ve düzenleyici sorumluluklarıyla ilgili hizmet etmiş olurlar. Organizasyonlar ise daha çok yasal ve temel işletme uygulamalarıyla ilgili etik yöntemler belirlerler. Organizasyonlar için etik sorumluluk düşüncesini ortaya koymak ve uygulayabilmek "proaktif" düşünceyle olabilir. Bu da ancak temel etik düşüncenin öğretileceği işletme okulları ile mümkün olabilecektir (Cornelius ve diğ., 2007:118).

Olumlu etik değerlere sahip işletme liderlerinin yetiştirilmesine yönelik yaklaşımlardan biri yüksek öğrenim sırasında şekillendirmeyi temel almaktadır. Bu ise, üniversitelerdeki işletme okullarında ihtiyaçlar doğrultusunda oluşturulan etik ve sosyal sorumluluk dersleriyle sağlanmaktadır. Schoenfeldt, McDonald ve Youngblood (1991)'in AACSB'ye (Amerikan İşletme Okullarını Onaylama ve Kredilendirme Kurulu) üye okullarda yaptığı araştırmada müfredatların %90'ında işletme etiğinin öğretildiği bir ders yer almaktadır. Cowton ve Cummins (2003)'in İngiltere'deki 105 enstitünün işletme eğitimi veren programlarının %58'inde iş etiği dersi bulunmaktadır. Tam sayısını belirlemek güç olsa da son yıllarda pek çok iş etiği, sosyal sorumluluk ders kitabı yazılmakta ve pek çok üniversitenin işletme bölümlerinde okutulmaktadır (Jewe, 2008:1).

American Assembly of Collegiate Schools of Business (AACSB) (Amerikan İşletme Okullarını Onaylama ve Kredilendirme Kurulu) işletme programlarında "İşletme ve Toplum", "İş Etiği" veya "Yönetim Etiği" gibi konuların ders olarak sunulması için öneriler yapmaktadır (Ay ve Erçen, 223). Ve işletme okullarının amacını; "...öğrenciyi geniş yelpazeye yayılmış bilgi ve becerilerle donatarak, iş dünyası ve toplumun genelinde önderlik yapabilecek, toplumsal sorumluluk üstlenebilecek biçimde yetiştirmektedir. İşletme okullarının müfredatı sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelere cevap verebilecek nitelikte olmalıdır. Ayrıca, işletme programları ekonomi ve davranış bilimlerindeki değişimleri uygulamaya geçirebilecek nitelikte öğrenci yetiştirmelidir." olarak açıklamaktadır (AACSB, 1993).

Etik ve sosyal sorumluluk literatüründe eğitimin etkili ve etkisiz yönleri ortaya koyan araştırmalar bulunmasının yanında işletmecilik eğitimi sunan kurumlar öncelikle etik ilkelerini belirleyip, bu ilkeler doğrultusunda eğitim sunmalıdırlar. 1980'li yıllardan itibaren artan küresel rekabet işletmeleri, davranış ve kararlarında yasal olmayan çerçevede ekonomik amaçlarını gerçekleştirmeye itmiştir.

Etik eğitimi işletme okullarında öğretilen diğer konuları etkilemektedir. İş dünyasının başı boş bir alan olmadığı ve etik sınırlara sahip olduğunu vurgulayan bir eğitim sisteminde kâr maksimizasyonu da farklı motiflerle şekillenecektir. Ancak burada özellikle dikkat edilmesi gereken, işletme öğrencilerine kesin sınırlarla çizilmiş bir etik kalıplarını öğretmek değil, etik yaklaşımları ve bunların iş dünyasına yansımalarının altını çizmektedir. Böylece öğrencilerin etik bir davranış biçimi ve duyarlılık geliştirmeleri sağlanacaktır (McDonald, 2004:371-372).

4. İŞLETMELERİN TOPLUMDAKİ ROLÜNE YÖNELİK AKADEMİSYEN ALGISI VE ÖNEMİ

Türkiye'de akademisyenler üzerine birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Performans değerlemeden (Yurtkoru ve Sipahi, 2003) tükenmişliğe (Ardıç ve Polatçı, 2008), örgütsel vatandaşlıktan (Taşçı ve Koç, 2007), mesleki ahlaka (Özgener, 2003) kadar farklı konularda çalışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda özellikle son yıllarda en fazla üzerinde durulan konulardan biri olan işletme-toplum ilişkisine hem iş dünyasına hem de topluma yön veren akademisyenlerin bakışı da son derece önemlidir. Akademisyenlerin işletmelerin toplumdaki rolüne yönelik yaklaşımları, öğretme sürecinde kullanılacak argümanlara da yansımakta ve iş dünyasının şekillenmesine etki etmektedir.

Akademisyenler, işletmelerin toplumdaki rolüne ilişkin farklı yaklaşımlara sahip olabilmekte, farklı öncelikleri savunabilmektedir. Bu yaklaşımlar, akademik çalışmaların kapsamını etkilemekte ve işletme yazınına yön vermektedir (Maresca, 2000:159). İşletmelerin sorumluluklarını yalnızca ekonomik ve yasal bağlamda ele alan akademisyenler olduğu gibi tüm paydaşlarına karşı sorumludur anlayışı da son dönemlerde hakim olan bir paradigma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca yine birtakım akademisyenler işletmelerin toplumdaki rolünü daha geniş bir perspektifte ele almakta ve toplumsal sorunlara çözüm arayan bir aktör olması gerektiğini savunmaktadır.

Akademisyenlerin taşıdıkları misyonlardan biri de topluma hizmettir. Akademisyenler yarattıkları katma değerle topluma önemli katkılar sağlamaktadır. Sadece lisans ve lisansüstü düzeyde verilen eğitim ve öğretim sürecinde değil, sanayi ve kamuda danışmanlık yaparak, uzman oldukları konularda toplumu aydınlatarak, yazılı, görsel, işitsel ve internet medyası aracılığıyla halkı bilgilendirerek önemli bir toplumsal aktör niteliği taşımaktadır (Odabaşı ve diğ, 2010:132). Bu özellikleri nedeniyle akademisyenlerin işletme-toplum ilişkisine yönelik yaklaşımını yalnızca ders programlarına veya içeriklerine yansıtmasıyla değil aynı zamanda işletmelere ve topluma uzman görüşü bildirme ve danışmanlık yapma noktalarında da önemli bir role sahiptirler.

İşletme ve toplum arasında önemli bir köprü görevi gören işletme akademisyenlerinin, hem topluma hem de işletmelere karşı sorumlulukları vardır. İşletmeler için önemli birer paydaş olan akademisyenlerin işletme-toplum ilişkisini iyi okuyup, yenilikçi ve yaratıcı çözüm önerileri sunmaları etki alanlarını ve sahip oldukları gücü de artıracaktır (Gardiner ve Lacy, 2005:178-180).

Sonuç olarak önemli bir toplumsal aktör olan işletmelerin sorumluluklarını etkin bir şekilde belirleme ve bu sorumlulukları gerçekleştirmede akademisyenlerin yaklaşımının önemli bir payı vardır. Bir anlamda akademisyenlerin toplumsal sorumluluğunu ifade eden bu farkındalık, hem günümüz hem de gelecek iş dünyasına ışık tutacak ve rehberlik edecektir.

5. ARAŞTIRMA

5.1.Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

İş dünyasında orta ve üst kademe personel olarak yer alabilmesi amacıyla işletmecilik eğitimi veren fakültelerde öğrencileri yetiştiren akademisyenlerin işletmenin toplumdaki rolüne ve bu bağlamda kurumsal sosyal sorumluluğa yönelik algılamaları gelecekte iş dünyasının yapısını şekillendiren başlıca unsurlardan biri olacaktır.

Bu noktadan hareketle araştırmanın temel amacı işletmecilik eğitimi veren akademisyenlerin kurumsal sosyal sorumluluğa ilişkin algılamalarını belirlemektir.

5.2.Örneklem

Araştırma amacı doğrultusunda örneklem Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, Açık Öğretim Fakültesi İdari Programlar Bölümü ve İşletme Fakültesi öğretim üyeleri olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak Anadolu Üniversitesi'nin alınmasının başlıca amacı, gerek örgün gerekse açık öğretim yoluyla en fazla işletme öğrencisine sahip okul olmasıdır. Araştırmacılar açısından örneklemin küçük olması sebebiyle tam sayım yöntemi söz konusu olmuştur. 2009–2010 eğitim öğretim yılı bahar dönemi içinde fakülte kadrolarında yer alan işletme 49 öğretim üyesi örneklemini oluşturmuştur. Araştırmaya 34 öğretim üyesi anketi yanıtlayarak katılmıştır.

5.3.Veri Toplama Yöntemi ve Analizi

Araştırma verileri literatürde yer alan (Elias, 2004) ölçekten yararlanılarak 5'li Likert ölçekli anket formu biçiminde hazırlanmıştır. Anket formu iki bölümden oluşmuştur. İlk bölüm de demografik bilgiler yer almaktadır. İkinci bölüm de ise Özalp, Tonus ve Sarıkaya (2008) tarafından daha önce öğrencilerin sosyal sorumluluk algılamalarını ölçmek için geliştirilen 20 soruluk bir ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin alpha güvenilirlik katsayısı 0,93 dür. Veriler, 22 Mart 2010-31 Mart 2010 tarihleri arasında öğretim üyelerinin ofis ortamlarında yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırma amacına uygun olarak elde edilen veriler SPSS 14.0 programı yardımıyla değerlendirilerek öncelikle frekans analizi tabii tutulmuştur.

5.4.Araştırma Bulguları ve Yorum

Araştırma bulguları demografik bilgilere ilişkin bulgular, kurumsal sosyal sorumluluk ana ve alt alan ifadelerine verilen öneme ilişkin bulgular olarak gruplandırılarak incelenmiştir.

Tablo 1
Demografik Bulgular

Yaş	Frekans	Yüzde
25-30	0	0
31-35	5	14.7
36-40	5	14.7
41-45	7	20.6
46-50	7	20.6
51-55	3	8.8
56-60	4	11.8
61-67	3	8.8
68 ve üzeri	0	0
Toplam	34	100
Unvan		
Öğretim görevlisi	3	8.8
Yrd. Doç. Dr.	9	26.5
Doç. Dr.	9	26.5
Prof. Dr.	13	38.2
Toplam	34	100
Çalışma Alanı		
Muhasebe ve Finansman	10	30.3
Üretim Yönetimi ve Pazarlama	4	12.1
Sayısal Yöntemler	4	12.1
Yönetim ve Organizasyon	12	36.4
Ticaret Hukuku	2	6.1
Kooperatifçilik	1	3.0
Toplam	34	100
Cinsiyet		
Erkek	20	58.8
Kadın	14	41.2
Toplam	34	100

Yukarıda yer alan tablolarda görüldüğü üzere, araştırmaya katılan işletmecilik eğitimi veren akademisyenlerin çoğunluğu 40 yaş ve üzerindeki profesörlerden oluşmaktadır. Yine çoğunluk yönetim organizasyon ve muhasebe alanlarında çalışmaktadır. Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunu erkek öğretim üyeleri oluşturmaktadır.

Tablo 2
Akademisyenlerin Algılarına Göre KSS Öncelikleri

Öncelik sırası	Sorumluluk Grupları	Frekans
1.öncelik	Ekonomik	21
	Yasal	9
	Etik	4
2.öncelik	Gönüllü	0
	Yasal	21
	Ekonomik	7
3.öncelik	Etik	5
	Gönüllü	1
	Etik	24
4.öncelik	Ekonomik	6
	Yasal	2
	Gönüllü	2
4.öncelik	Gönüllü	31
	Yasal	2
	Etik	1
	Ekonomik	0

Ankete katılan işletme bölümünde derse giren öğretim üyeleri için işletmelerin toplumsal sorumluluk alanları öncelik sırasına göre ekonomik, yasal, etik ve gönüllü sorumluluklar olmak üzere Carroll'un (1979) sıralamasıyla tamamen paralel bir sıralama ortaya çıkmıştır.

"Sorumluluk temel alanları" verilmeden sorumluluk ifadeleri araştırıldığında ise sıralamada yasal sorumluluk alanına giren ifadeler öncelik kazanmıştır. Bu açıdan bulguları değerlendirdiğimizde öğretim üyelerinin öğrencilerde olduğu gibi (Özalp, Tonus, Sarıkaya, 2008) işletmelerin öncelikle yasal sorumluluklarına önem verdikleri görülmektedir. Yasal sorumlulukları ikincil olarak etik sorumluluklar, üçüncü olarak ekonomik sorumluluklar son olarak da gönüllü sorumluluklar izlemektedir. Ayrıca ortalama değerleri 4.59'la en yüksek olan ifadelere baktığımızda; "uzun dönemli yaşamasına yönelik kararlar alması", "kanunlara ve düzenlemelere uyması ve uygulaması" ve "tüketicilerini ürünleri ve

Tablo 3

Akademisyonerlerin Algılarına Göre KSS İfadelerinin Ortalama Değerleri

KSS Alanı	İfadeler	Mean
Ekonomik	uzun dönemli yaşamasına yönelik kararlar alması	4.59
	faaliyetlerinin verimli olması	4.53
	istihdam yaratması	4.33
	ürün ve hizmetleri makul fiyatlarla sunması	4.09
	pazar payını artırma yönünde çalışması	4.00
Yasal	kanunlara ve düzenlemelere uyması ve uygulaması	4.59
	çalışanların iş güvenliğini sağlaması	4.53
	çalışanlarına uygun ücret sağlaması	4.50
	vergilerini zamanında ödemesi	4.41
	çalışanlarına sağlık sigortası, yıllık izin, emeklilik planları gibi uygun ücret dışı ödemeler sağlaması	4.38
Etik	tüketicilerini ürünleri ve hizmetleri konusunda aldatmaması	4.59
	çalışanlarına ayrımcılık ve tacizde bulunmadan, dürüst davranması	4.53
	pay sahiplerini mevcut durum ve misyon konusunda bilgilendirmesi, aldatmaması	4.35
	etik ve kültürel değerlere sahip olması	4.29
	çevre dostu ürünler üretmek için çaba sarf etmesi	4.24
Gönüllü	çalışanlarına eğitim ve geliştirme fırsatı sunması	4.15
	toplumun yaşam kalitesini artıracak projelere yönetici ve çalışanlarının gönüllü katılımını desteklemesi	4.09
	bulunduğu yerdeki yerel toplumun refahı ve ihtiyaçları konusunda dikkatli olması	3.94
	esnek iş saatleri, çocuk bakım ünitesi gibi aile dostu bir işyeri ortamı sağlaması	3.71
	eğitim, sanat, spor ve sosyal hizmetler gibi konularda hayırseverlik faaliyetlerinde bulunması	3.50

hizmetleri konusunda aldatmaması" ifadeleriyle akademisyenlerin, işletmelerin sürdürülebilirliğe önem ve öncelik verdiği görülmektedir. Bununla birlikte işletmelerin son yıllarda artan sosyal sorumluluk projelerine rağmen akademisyenlerin en düşük değeri 3.50'le "eğitim, sanat, spor ve sosyal hizmetler gibi konularda hayırseverlik faaliyetlerinde bulunması" ifadesine vermiştir.

SONUÇ

İşletmelerin toplumdaki rolü ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel bağlamlarda tartışılmakta ve yeni dünya düzeninde önemli bir aktör olarak ele alınmaktadır. Öyle ki birçok şirketin yıllık ciroları yine birtakım ülkelerin GSMH'dan büyüktür. En

küçüğünden en büyüğüne kadar tüm işletmelerin toplumda yarattığı etki ve bu etkinin giderek artması konunun farklı boyutlarıyla değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu boyutlardan biri de işletme okulları ve işletme akademisyenleridir. Geleceğin iş dünyasını inşa eden işletme okullarının ve akademisyenlerinin, işletmelerin toplumdaki rolüne yönelik yaklaşımları hem iş dünyası hem de toplum adına büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle işletme okullarının işletme-toplum ilişkisinin geldiği noktayı müfredatı yansıtması ve akademisyenlerin bu konuda gerekli duyarlılığı göstererek eğitim vermesi, işletme okullarını daha işlevsel kılacak ve öğrencilerin daha bilinçli be yak-

laşım ile iş dünyasına girmelerine imkan sağlayacaktır.

Bu bağlamda, tıpkı işletmeler gibi, önemli bir toplumsal aktör olan işletme okullarındaki akademisyenlerin ve verilen işletmecilik eğitiminin rolü önemli bir araştırma sahasıdır. İşletme okullarının taşıdıkları misyon ve eğitim çıktıları iş dünyasının ve toplumun ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olmalıdır. American Assembly of Collegiate Schools of Business (AACSB) 'ın açıkladığı biçimde işletmecilik eğitimi veren okulların temel amacı; "öğrenciyi geniş yelpazeye yayılmış bilgi ve becerilerle donatarak, iş dünyası ve toplumun genelinde önderlik yapabilecek, toplumsal sorumluluk üstlenebilecek biçimde yetiştirmektir."

İşte bu noktadan hareketle gerçekleştirilen araştırma; Türkiye'de işletme eğitimi en geniş kesime veren kısacası en çok öğrenciyi sahip olan Anadolu Üniversitesinin işletmecilik akademik programlarının oluşturulması ve yürütülmesinde görev alan öğretim üyelerinin toplumsal sorumluluk algılamalarının ders içerikleri ve eğitimin niteliği üzerinde etkili olacağı görüşünü dayanmaktadır. Carroll'un toplam sosyal sorumluluğu oluşturan sorumluluklar bağlamında geliştirilen anket sonucunda, işletmecilik eğitiminde yer alan akademisyenler genel sorumluluk alanlarını önceliklerine göre Carroll'un sıralamasındaki paralel ekonomik, yasal, etik ve gönüllü olarak sıralamışlardır. Ancak alt sorumluluk alanlarını oluşturan ifadeler bazında bakıldığında yasal, etik, ekonomik ve gönüllü sorumluluk alt alanlarına önem verdikleri görülmektedir. Bu noktada akademisyenlerin algılaması ders programları, dersin niteliği gibi unsurlarda işletmenin varlık sebebi olan yasaların ön planda tutulduğu yönündedir. Özel sektörde yer alan işletmelerin temel amacının kâr elde etmek olduğu yasal ve etik sorumlulukların önemli olarak algılanması bir ikilem gibi görünse bile aslında işletmelerin toplumsal rolü için çok büyük önem taşımakta ve sürdürülebilir bir işletme anlayışının gereklerini yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

- Ardıç, Kadir, Sema Polatçı (2008). "Tükenmişlik Sendromu Akademisyenler Üzerine Bir Uygulama", Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 10, 2, s.69-96.
- Ay, Ünal, A. Esmeray Yoğun Erçen (2005). "Öğrencilerin ve Yöneticilerin İşletme Sosyal Sorumluluğu ve Etik Yönetim Algılamaları" 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, 18-19 Kasım, Sakarya, s.219-228.
- Carroll, Archie B. (1979). "A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance", The Academy of Management Review, Vol.4, No.4.
- Cornelius, Nelarine, James Wallace, Rana Tassabehji (2007). "An Analysis of Corporate Social Responsibility, Corporate Identity and Ethics Teaching in Business Schools", Journal of Business Ethics, 76, pp.117-135.
- Elias, Rafik Z. (2004). "An Examination of Business Students Perception of Corporate Social Responsibilities Before and After Bankruptcies" Journal of Business Ethics, 52.
- Elitaş, Cemal, Yusuf Topal (2007). "Küreselleşme, AB ve İşletme Eğitiminde Dönüşümler", Türkiye'de İşletmecilikte Yeni Perspektifler, Ed: Mustafa Kurt, Serkan Bayraktaroğlu, Ankara: Gazi Kitabevi, s.349-362.
- Gardiner, Louise, Peter Lacy (2005). "Lead, Respond, Partner or Ignore: The Role of Business Schools on Corporate Responsibility", Corporate Governance, 5, 2, pp.174-185.
- Gültekin, Nihat, Ferit Küçük (2004). "Kurum İmajı Açısından Paydaş Memnuniyeti", Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt: 19, sayı: 1, s.335-347.

- Javalgi, Rajshekhar G., Vera Vogelsang-Coombs, Diana A. Lawson, D. Steven White (1997). "Designing an International Business Curriculum: A Market-Driven Approach", *Journal of Teaching in International Business*, Vol.9, No.2, pp.31-48.
- Jeurissen, Ronald (2004). "Institutional Conditions of Corporate Citizenship", *Journal of Business Ethics*, 53, pp.87-96.
- Jewe, Ronald D. (2008). "Do Business Ethics Courses Work? The Effectiveness of Business Ethics Education: An Empirical Study", *The Journal of Global Business Issues*, Conference Edition, pp.1-6.
- Kaya, Harun (2008). "Demografik özelliklerin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılaması Üzerindeki Rolü: Bandırma Yerelinde Bir Araştırma", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:11, Sayı:20, s.96-110.
- Maresca, John J. (2000). "A New Concept of Business", *The Washington Quarterly*, 23, 2, pp.155-163.
- Matten, Dirk, Jeremy Moon (2004). "Corporate Social Responsibility Education in Europe", *Journal of Business Ethics*, 54, pp.323-337.
- McDonald Gael M. (2004). "A Case Example: Integrating Ethics into the Academic Business Curriculum" *Journal of Business Ethics*, 54, pp.371-384.
- Odabaşı, H. Ferhan, Mehmet Fırat, Serkan İzmirli, Serkan Çankaya, Z. Abidin Mısırlı (2010). "Küreselleşen Dünyada Akademisyen Olmak", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 3, s.127-142.
- Özalp, İnan, Zümrüt Tonus, Muammer Sarıkaya (2008). "İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılamaları Üzerine Bir Araştırma", *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1,
- Özdemir, A. Aytül, Muammer Sarıkaya (2009). "An Analysis of the Curricula of Business Administration Departments in Turkish Universities With the Perspective of Civil Society Awareness", *Journal of Education for Business*, May-June, pp.313-317.
- Özgener, Şevki (2003). "Akademisyenlerin Meslek Ahlakına Aykırı Karar verme Eğilimleri Üzerine Bir Araştırma, 1. Uluslararası İş ve Meslek Ahlakı Kongresi, Hacettepe Üniversitesi İş ve Meslek Etiği Araştırma Merkezi, 17-19 Eylül, Ankara, s. 135-147.
- Phillips, Carl R., Antoinette S. Phillips (1999). "Preparing Today's Business Students to Face The Challenges of The 21. Century: A Call to Business Colleges and Professors", *Proceedings of the Academy of Educational Leadership*, Vol. 4, No. 1, pp.61-63.
- Post, James E, Lee E. Preston and Sybille Sachs (2002). *Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organizational Wealth*, Stanford University Press.
- Sarıkaya, Muammer (2009). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk", *Yönetim Yaklaşımlarıyla Kurumsal Sürdürülebilirlik*, Ed: Senem Besler, İstanbul: Beta Basım, s.65-89.
- Squires, John (2002). "Values and the Social Responsibility of Global Business", *Journal of Transnational Management Development*, 7, 4, pp.27-43.
- Taşçı, Deniz, Umut Koç (2007). "Örgütsel Vatanlaşlık Davranışı-Örgütsel Öğrenme Değerleri İlişkisi: Akademisyenler Üzerinde Görgül Bir Araştırma, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 2, s.373-382.
- Yurtkoru, E. Semi, Beril Sipahi (2003). "Öğretim Üyesi Performans Değerlendirme Kriterinin Cinsiyete Göre belirlenmesi Üzerine Analitik Bir Çalışma", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, s.13-37.